Otázky a odpovědi k zavádění zálohového systému na vybrané nápojové obaly v České republice

PROČ TO CELÉ DĚLÁME?

Zavedení zálohového systému představuje další cestu, **jak lépe třídit vybrané druhy nápojových obalů**. Cílem je zvýšit sběr nápojových plastových lahví a plechovek, snížit množství odpadu a zredukovat odhazování odpadu do přírody, například na Slovensku po zavedení zálohování pohozené odpady prakticky vymizely. Opatření odpovídá **programovému prohlášení vlády a trendu cirkulární ekonomiky. Reagujeme tím rovněž na připravované nařízení EU,** které pro členské státy navrhuje povinný zálohový systém na PET lahve a plechovky, pokud země nebudou už v roce 2026 schopny vysbírat 90 % nápojových obalů. **Neřešíme tedy jestli ano, nebo ne, ale jak.** Podmínky systému stanoví novela zákona č. 477/2001 Sb., o obalech.

OD KDY BUDE ZÁLOHOVÝ SYSTÉM PLATIT?

Novela zákona o zavedení povinného zálohování PET lahví a plechovek by měla být účinná **od poloviny roku 2025.** Do té doby se budeme soustředit na to, abychom nastavili systém logisticky i technologicky co nejjednodušeji pro všechny zainteresované aktéry.

CO BUDEME ZÁLOHOVAT?

Zálohovat se budou:

- **plastové lahve o objemu 0,1 litru až 3 litry od nealkoholických nápojů a alkoholických nápojů do 15 % alkoholu** (tj. lahve od stolních i minerálních vod, džusů, ovocných či zeleninových šťáv, piva apod.).
- **plechovky o objemu 0,1 litru až 3 litry od nealkoholických nápojů a alkoholických nápojů do 15 % alkoholu** (typicky od energetických nápojů, limonády, piva atd.).

Naopak do zálohování nebudou spadat obaly na mléko a mléčné nápoje, nápoje nad 15 % alkoholu a obaly od octa, oleje a dalších tekutých potravin. Dohromady předpokládáme, že systémem projde **2,6 mld. kusů** zálohového materiálu **ročně.**

JAKÁ BUDE VÝŠE ZÁLOHY?

Záloha bude **jednotná** pro všechny druhy zálohovaných jednorázových obalů a aktuálně se počítá s její výší **4 Kč**. Její přesnou cenu stanoví až vyhláška k novele zákona o obalech, která definuje prováděcí předpisy a náležitosti zálohování.

JAK BUDE PROCES VYPADAT PRO SPOTŘEBITELE?

Způsob je **podobný jako u zálohovaného skla**. Zákazník přinese PETky nebo plechovky **do prodejny, na benzínku nebo jiné sběrné místo**. Odevzdá je a ty se na místě slisují. Následně je třídicí linka rozdělí podle barev a zrecykluje tak, aby mohla vzniknout nová lahev.

JAK MAJÍ LAHVE K VYTŘÍDĚNÍ VYPADAT?

Obaly se vrací se **včetně etikety, nezdeformované a nesešlápnuté**, aby šlo naskenovat jejich unikátní EAN kód. PETky nebo plechové obaly se nemusí vymývat. Po odevzdání do automatu stroj automaticky ověří, zda hmotnost obalu odpovídá typu lahve.

CO SE ZÁLOHOVANOU LAHVÍ, KTERÁ SKONČÍ V POPELNICI?

Skončí v obecním systému, **projde recyklační/třídicí/odpadovou linkou** a opět se dostane na trh v podobě využitelného **recyklátu.**

Otázky a odpovědi k zavádění zálohového systému na vybrané nápojové obaly v České republice

CO BUDU NADÁLE DÁVAT DO ŽLUTÝCH POPELNIC NA PLASTY?

Zálohový systém se netýká obalů od mléka a mléčných nápojů a nápojů nad 15 % alkoholu v plastových nápojových obalech. Do popelnic můžete vyhazovat také fólie, sáčky, plastové tašky, obaly od pracích, čisticích a kosmetických přípravků, kelímky od jogurtů, mléčných výrobků, balící fólie od spotřebního zboží, obaly od CD disků a další výrobky z plastů.

CO BUDU NADÁLE HÁZET DO ŠEDÝCH POPELNIC NA KOVY?

Do popelnic na kov (nejčastěji šedých) můžete dále třídit veškeré kovové konzervy, kovové uzávěry nebo víčka (třeba od jogurtů), vyprázdněné tuby od potravin nebo kosmetiky a další kovové odpady.

KDE BUDEME MOCI LAHVE VRACET?

Zálohový systém bude **ve všech prodejnách nad 50 m čtverečních a na čerpacích stanicích nad 50 m čtverečních.** Tedy na cca 11 000 dostupných místech. Povinnost vybírat zálohované obaly budou mít i **on-line prodejci** (odebrat musí obaly v „obvyklém množství"). Dobrovolně se do vracení zálohovaných lahví a plechovek mohou zapojit menší prodejny (a také kiosky, školy, jednorázové akce) nebo obce.
V obcích nad 300 obyvatel, kde nebude prodejna nad 50 m čtverečních a obec ani malé prodejny se nezapojí dobrovolně, **zřídí odběrné místo operátor.** Díky tomu zajistíme dostupnost systému.

CO SE STANE S NEVRÁCENÝMI ZÁLOHAMI?

Stejně jako u zahraničních zálohových systémů budou spolu s výnosem z prodeje vysbíraného materiálu (PET, hliník) a s poplatky výrobců zálohovaných nápojových obalů **nevyplacené zálohy hlavním zdrojem příjmů neziskové společnosti provozující operátora zálohového systému.** Aby byla pokryta zodpovědnost výrobce za obaly, které nejsou vráceny do systému, bude **část těchto nevyplacených záloh transferovaná obcím**. Obce budou pak zodpovědné za likvidaci nápojových obalů, které nebudou vráceny do zálohového systému, ale skončí pohozené v přírodě, ve veřejném prostranství, nebo budou vyhozeny do kontejneru se směsným odpadem či do žlutého kontejneru s plasty.
Pokud operátor splní cíl sběru pro daný rok, zbylé peníze z nevrácených nevybraných záloh se rozdělí v poměru 15 % pro obce a 85 % pro operátora. **Pokud operátor cíl pro daný rok nesplní**, zbylé peníze ze záloh se až do výše cíle stávají příjmem SFŽP ČR. Do roku 2029 je stanoven cíl zrecyklovat 90 % PET lahví a plechovek.

KDO BUDE SYSTÉM ZÁLOHOVÁNÍ PROVOZOVAT?

Fungování celého systému bude zajišťovat nový systém **(tzv.operátor)**, založený výrobci. Ministerstvo životního prostředí operátorovi uděluje autorizaci a kontroluje jeho činnost jako u jiných kolektivních systémů. **Operátor bude financován z poplatků výrobců, výnosů z prodeje druhotných surovin a nevyplacených záloh**.
Mimo jiné bude mít na starosti osvětu a zajištění informací pro spotřebitele.

JAK BUDE FINANCOVÁN CELÝ ZÁLOHOVÝ SYSTÉM?

Stejně jako u zahraničních zálohových systémů budou v Česku příjmy tvořeny třemi složkami:

- **výnosem z prodeje vysbíraného materiálu** (PET, jiné plasty, hliník a kovové materiály),
- **poplatky výrobců zálohovaných nápojových obalů** (hrazeny dle množství uvedeného na trh),
- **nevyplacenými zálohami** (týká se zálohovaných obalů, které nejsou vráceny do systému).

Zavedení zálohového systému ani jeho následný provoz tedy netvoří zátěž pro státní rozpočet. **Cirkulární a udržitelné oběhové hospodářství je nutné nastavit bez nutnost dotovat provozní nebo investiční náklady.**
Za provoz systému bude zodpovědný neziskově hospodařící subjekt-operátor. Operátora budou zakládat subjekty uvádějící zálohované obaly na trh a obchodníci.

Otázky a odpovědi k zavádění zálohového systému na vybrané nápojové obaly v České republice

JAKÝ BUDE DOPAD ZÁLOHOVÉHO SYSTÉMU NA OBECNÍ SYSTÉMY ODPADOVÉHO HOSPODÁŘSTVÍ?

Legislativní návrh MŽP byl připraven tak, aby nebyl žádný. Sníží se objem odpadu ve žlutých kontejnerech na plasty a v šedých kontejnerech na kovy. To povede ke snížení frekvence svozů těchto nádob. Obce budou příjemci určitého podílu z nevyplacených záloh, které k nim budou směřovány ze strany operátora. Prostředky jsou použity na svoz a likvidaci zálohovaných obalů. Nežijeme v ideálním světě a víme, že zálohy nebudou nikdy 100 %. V obcích nad 300 obyvatel bez povinného sběrného místa nebo dobrovolného sběrného místa bude muset operátor, pokud o to obec požádá, zřídit sběrné místo na své náklady.
Obce se mohou stát dobrovolnými sběrnými místy, umožnit svým občanům pohodlné vracení zálohovaných obalů **a při tom čerpat manipulační poplatky** od operátora zálohového systému.

MLUVILO SE O ZPOPLATNĚNÍ „ČERNÝCH PASAŽÉRŮ", JAK TENTO KROK PROSPĚJE OBCÍM?

V novele zákona nově zpoplatňujeme i komerční tiskoviny a letáky. Zatímco všichni výrobci obalů platí do systému, výrobci nebo **producenti letáků a komerčních tiskovin, neplatí za budoucí svoz a likvidaci ani korunu**. To MŽP navrhuje změnit. Zde počítáme s pozitivním dopadem pro obce částkou 20 až 25 Kč na jednoho občana.

JAK BUDOU FINANCOVÁNA SBĚRNÁ MÍSTA U OBCHODNÍKŮ?

Financovat sběr bude samotný operátor.
Investiční náklady (na pořízení čteček čárových kódů a automatů na vracení nápojových obalů, na úpravy provozoven či jejich okolí, včetně skladovacích prostor), stejně jako **provozní náklady** (na elektřinu, servis zařízení, personál a jeho proškolení, úklid i související administrativu) **budou kompenzovány tzv. manipulačním poplatkem.**

Tímto poplatkem bude operátor zálohového systému provozovateli sběrného místa postupně hradit jeho náklady související s účastí v systému. Dá se očekávat, že pro některé provozovny budou takto nastavené kompenzace motivací zapojit se do systému dobrovolně. Tyto kompenzační opatření bude platit operátor. Operátor tyto prostředky získá z prodeje materiálu, z poplatků, které budou mít povinnost odvádět výrobci nápojů na trh a částečně také z nevybraných záloh.
Zálohový systém je de facto smluvní vztah mezi kupujícím a prodávajícím. Jako zákazník, který si kupuje zálohovaný obal, souhlasím s vrácením obalu na místo, které je k vrácení určené. Pokud obal vrátím, dostanu zálohu zpět. Pokud nevrátím zálohovaný obal zpět, dobrovolně se vzdávám finanční jistiny zálohy. Záloha je následně použita na financování systému, na úklid a náklady spojené se svozem či likvidací těch obalů, které nejsou vráceny.

KOLIK TO BUDE STÁT MĚ JAKO ZÁKAZNÍKA?

Zákazník zaplatí navíc **pouze cenu zálohy**, která mu po vrácení obalu ve sběrném místě bude v plné výši vrácena.

PROČ NESTAČÍ ZACHOVAT A ROZVÍJET STÁVAJÍCÍ SYSTÉM ODPADOVÉHO HOSPODÁŘSTVÍ?

Stávající systémy odpadového hospodářství se budou nepochybně dále rozvíjet a bude nutné je dále zlepšovat, na tom nic nemění zavedení zálohového systému. Legislativou odpadového hospodářství jsou nastaveny ambiciózní cíle pro sběr a recyklaci komunálních odpadů, takže **je skutečně potřeba stávající systémy dále modernizovat.**
Zásadní ideou pro zavedení zálohového systému je tzv. **rozšířená zodpovědnost výrobce**, která mu ukládá postarat se o odpad vytvořený při spotřebování jeho výrobků. Tento přístup již v České republice máme zaveden u obalů, baterií, pneumatik, vozidel a elektrozařízení, nyní se rozšiřuje na další výrobky obsahující plast.
Dalším prvkem pro zavedení zálohového systému je nutnost dosažení **lepší čistoty vytříděných materiálů** specificky u plastových nápojových lahví, u kterých je pro zpětné použití v nových lahvích potřeba zaručit původ vytříděných lahví, aby se jednalo o plast určený ke kontaktu s potravinami. Zatímco v minulosti měly povinné subjekty, tj. původci, pouze zajistit separaci, nyní se musí výrobci nápojů taktéž vyrovnat s povinností povinného obsahu recyklátu v nových lahvích, kterou jim stanovuje národní i evropská legislativa.

Otázky a odpovědi k zavádění zálohového systému na vybrané nápojové obaly v České republice

NEPOVEDE ZAVEDENÍ ZÁLOH KE ZDRAŽENÍ NÁPOJŮ?

Záloha je nezávislá na ceně obsahu lahve či plechovky a zálohování jako takové by **nemělo jakkoliv ovlivňovat cenotvorbu nápojů** prodávaných v zálohovaných obalech, cena výroby obalu je již v ceně výrobku zahrnuta.

PROČ SE NEZÁKÁŽOU JEDNORÁZOVÉ PLASTY?

Řada jednorázových plastových výrobků byla zakázána zákonem č. 243/2022 Sb., který je účinný od října 2022 a znamenal **ukončení možnosti uvádět na trh jednorázové plastové výrobky jako plastové příbory, talíře a řadu dalších.** Rovněž se zásadně omezila volná distribuce plastových nákupních tašek a sáčků. Připravované evropské nařízení o obalech a obalových odpadech míří na další problematické oblasti jako je mimo jiné zbytečné nadužívání obalů nebo nedostatečná oběhovost materiálu. **V budoucnu tedy bude oblast obalů, včetně těch plastových, ještě více regulována**. V některých případech zatím nelze adekvátně jednorázový plastový výrobek nahradit například opakovaně použitelným.

JAK PROBÍHÁ RECYKLACE PET A HLINÍKU?

Hliník je sesbírán, slisován a následně roztaven a vyválcován na plech, ze kterého jsou vyrobeny další plechovky. Dochází k velké úspoře energií na těžbu a zpracování suroviny. Tento proces se dá beze ztrát na kvalitě materiálu opakovat v podstatě do nekonečna.
Plastové lahve se rozdrtí, plast se oddělí od ostatních materiálů, ze kterých jsou vyrobeny například etikety, dále dojde k důkladnému vymývání nečistot, sušení, tepelnému a tlakovému zpracování do vloček, granulátu a následně do nových výrobků, zejména nových lahví.

PROČ TEDY UŽ NYNÍ NELZE Z ROZDRCENÉHO PETU VYROBIT NOVOU LAHEV?

Protože granulát nemá tzv. food kvalitu, což je hygienický parametr. Aktuálně se z recyklovaných lahví vyrábí zimní bundy nebo koberečky do auta, po zavedení zálohového systému se **z PETky stane zase PETka**, protože si recyklát zachová patřičnou kvalitu, která nebude kontaminována například PET lahvemi s drogerií.

NEBUDE MÍT VZNIK ZÁLOHOVÉHO SYSTÉMU NEGATIVNÍ DOPAD NA TŘÍDICÍ LINKY?

Nikoliv. Sebraný materiál prostřednictvím zálohového systému se bude muset i nadále třídit, plastové lahve podle barev a materiálu, plechovky podle materiálu. Z uvedeného vyplývá **nutnost funkční moderní infrastruktury na třídění**. Třídicí linky tedy budou mít materiál na třídění i nadále. Legislativa počítá s tím, že **operátor nebude mít možnost provozovat svoji vlastní třídicí infrastrukturu a bude muset využívat externí třídicí linky.**
Rovněž nově připravovaná legislativa bude zvyšovat tlak na efektivitu a vysokou kvalitu třídění s ohledem na to, že se budou objevovat další požadavky na povinný obsah recyklátu v různých druzích výrobku.

JAK BUDE OPERÁTOR ZÁLOHOVÉHO SYSTÉMU NAKLÁDAT S VYSBÍRANÝM MATERIÁLEM?

Vysbíraný materiál v podobě PET lahví a plechovek na nápoje bude ze sběrných míst svezen a vytříděn. Plastové lahve se pro další zpracování třídí dle barev, mezi plechovkami jsou některé obsahující železo, které je třeba také zpracovat odděleně. Toto třídění bude probíhat na třídicích linkách, které již v ČR máme, operátor nebude oprávněn budovat novou infrastrukturu, pouze se změní logistika svozů, ale celkové množství tříděného materiálu zůstane stejné.
Po vytřídění operátor zajistí systém nakládání s plastovými lahvemi i kovovými plechovkami směrem k výrobcům tak, aby bylo umožněno plnění jejich povinností. To znamená prodej materiálu výrobcům nápojů, kteří z něj nechají vytvořit nové obaly na své produkty, a to za transparentně určenou cenu a v množství odpovídajícím uvedení na trh konkrétním výrobcem. Materiál, který nebude vykoupen pro účely nápojového průmyslu, bude nabídnut dalším subjektům.

Otázky a odpovědi k zavádění zálohového systému na vybrané nápojové obaly v České republice

PROČ SE ZMĚNIL PŘÍSTUP MŽP K OTÁZCE ZÁLOHOVÁNÍ NÁPOJOVÝCH OBALŮ?

Postoj MŽP k zavádění povinného zálohování jednorázových nápojových plastových lahví a kovových plechovek je dlouhodobě konzistentní. Pohled resortu musí být komplexní, protože je zodpovědný za plnění všech povinných cílů pro odpady, obaly a jednorázové plasty, kterých je několik desítek. Probíhající diskuze, byla v minulosti příliš obecná, nikdy ne nad konkrétním návrhem. Proto se MŽP rozhodlo provést analýzu toho, jak by mohl zálohový systém v ČR vypadat. Debata nad podobou zálohového systému nikdy nebyla konkrétnější, předložené řešení zohledňuje řadu požadavků a konkrétních oblastí v rámci celého odpadového hospodářství. MŽP balancuje zájmy všech zúčastněných subjektů, obcí, nápojového segmentu tak, aby byl návrh maximálně vyvážený s co nejmenšími negativními dopady.
V programovém prohlášení vlády nás zavazuje k posouzení zálohového systému. MŽP předloží legislativní návrh, který bude ambiciózní a nebude znamenat narušení stávajícího systému odpadového hospodářství v obcích.
Je nutné vzít rovněž do úvahy posuny v evropské legislativě a i to, že v zásadě všechny země sousedící s ČR mají systém zavedený, nebo ho budou zavádět.

JE ZÁLOHOVÝ SYSTÉM VHODNÝM ŘEŠENÍM TZV. LITTERINGU?

Zcela jistě ano. Littering, neboli volně pohozený odpad, který způsobuje řadu problémů. Zavedení zálohového systému má jako jeden z efektů velmi **pozitivní vliv na množství volně pohozeného odpadu**, tato zkušenost je potvrzena ve všech zemích s již zavedeným zálohováním. Položte si otázku – sehnete se, když vám vypadne dvoukoruna? Jestli ano, tak se sehnete i pro PETku nebo jiný obal.

Volně pohozený odpad je často z krajiny odstraňován dobrovolnickými aktivitami různých sdružení či jednotlivců, hodnota takového dobrovolnického úklidu pro obce je vysoká a mnoho obcí by si ji nemohlo jinak dovolit. Předcházením litteringu **šetříme i lidské zdroje**, které mohou být využity pro další prospěšné aktivity.

JAKÁ JE UHLÍKOVÁ STOPA NÁPOJOVÝCH OBALŮ Z RECYKLÁTU V POROVNÁNÍ S NÁPOJOVÝMI OBALY Z PRIMÁRNÍCH SUROVIN?

Mezi pozitivní dopady systému na životní prostředí můžeme zařadit zejména úsporu energie a surovin, obojí lze popsat jako uhlíkovou stopu.
Při využívání recyklátu na výrobu plechovky je to možné až do 97 %, při výrobě **plechovky z recyklátu se spotřebuje až o 95 % méně energie** než při výrobě plechovky z nerecyklované suroviny, **v případě PET až o 79 %.**
Plechovka i PET lahev z recyklátu mají až o 80 % nižší uhlíkovou stopu než plechovka či PET lahev z panenského materiálu, a to i přestože se nápojové obaly sváží a u ručního sběru se počítá s přepravou neslisovaných nápojových obalů.